

Adviezen aan CISO's in verband met de gecombineerde verkiezingen Provinciale Staten en Waterschappen 2023

Op 15 maart 2023 zijn de Provinciale Staten- en Waterschapsverkiezingen

Gemeenten organiseren deze verkiezingen. De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) heeft op 1 januari 2023 aan colleges van burgemeesters en wethouders een **Circulaire** verzonden met belangrijke informatie. Dit betreft onder meer digitale risico's en desinformatie. De minister van BZK stelt dat de Chief Information Security Officer (CISO) nadrukkelijk dient te worden betrokken bij de analyse van risico's rondom de informatiebeveiliging van de verkiezingen. De IBD adviseert met deze factsheet de CISO's van gemeenten rondom de procesinrichting en (digitale) beveiliging van het verkiezingsproces bij gemeenten.

Circulaire Rijksoverheid, 1 januari 2023

<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/circulaires/2023/01/01/circulaire-voor-gemeenten-over-gecombineerde-verkiezingen-provinciale-staten-en-waterschappen-2023>

Rol VNG/IBD

De Informatiebeveiligingsdienst (IBD) van de VNG is net als bij de vorige verkiezingen het centrale meldpunt voor gemeenten voor risico's en kwetsbaarheden. Voor gemeenten gelden enkele generieke kwetsbaarheden in de eigen organisatie en in de processen die worden ingericht voor de verkiezingen. De IBD geeft gemeenten daarom enkele adviezen in lijn met de **Baseline Informatiebeveiliging Overheid (BIO) en het Dreigingsbeeld Informatiebeveiliging Nederlandse Gemeenten 2023-2024**. De IBD kan op verzoek van gemeenten een ondersteunende rol vervullen bij het analyseren van processen en procedures en adviseren over mogelijk aanvullende maatregelen.

<https://www.informatiebeveiligingsdienst.nl/project/baseline-informatiebeveiliging-overheid/>

Spionage en ondermijning

Er is op dit moment geen indicatie van een verhoogde dreiging rondom de verkiezingen. Statelijke actoren en beroeps criminelen kunnen niettemin proberen zich toegang te verschaffen tot informatie van en over personen binnen het lokale bestuur. De NCTV heeft samen met de AIVD een **handleiding** ontwikkeld waarmee gemeenten de kwetsbaarheid voor spionage kunnen vaststellen en de weerbaarheid kunnen verhogen. De AIVD heeft verschillende specifieke **publicaties** uitgebracht over spionage voor bestuurders en ICT-beveiligers.

<https://www.aivd.nl/onderwerpen/spionage>

<https://www.aivd.nl/onderwerpen/spionage/aivd-publicaties-over-spionage>

Risico's bij het telproces beperken

Het tellen van de uitslagen blijft een handmatig proces. Gemeenten moeten extra controletellingen uitvoeren met behulp van een steekproef. Stemmen gebeurt op papier en de opgetelde stemmen zijn controleerbaar. De IBD acht de risico's rond Ondersteunende Software Verkiezingen 2020 (OSV2020) beheersbaar mits de **gebruiksvoorwaarden** worden nageleefd. De CISO kan adviseren bij implementatie van de maatregelen uit de gebruiksvoorwaarden.

<https://www.kiesraad.nl/verkiezingen/adviezen-en-publicaties/formulieren/2020/10/5/voorwaarden-voor-gebruik-osv2020>

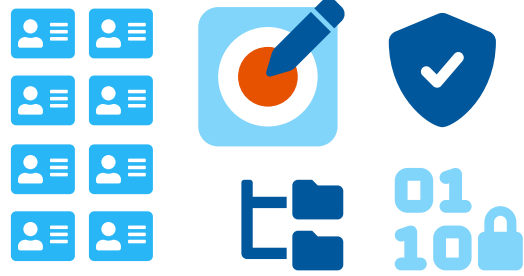
Veiligheidsbriefing 6 en 9 februari 2023

Op 6 en 9 februari 2023 organiseert het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties Veiligheidsbriefings rondom de verkiezingen. Deze vinden online plaats en hebben tot doel om de verschillende functionarissen binnen gemeenten te informeren over veiligheidsaspecten.

De IBD stuurt voorafgaand aan de Veiligheidsbriefings een persoonlijke uitnodigingslink aan haar contactpersonen (ACIB's en VCIB's). Beide briefings zijn gelijk, er kan een keuze gemaakt worden op welke datum deze briefing wordt bijgewoond.

Misinformatie en desinformatie

Het is van belang dat inwoners zich in aanloop naar de verkiezingen goed kunnen informeren. Dit betreft het verkiezingsproces, politieke partijen en hun standpunten en de kandidaten. Mis- en desinformatie kunnen tot gevolg hebben dat het democratisch proces wordt belemmerd. Bijvoorbeeld als stemgerechtigden onjuiste informatie over het verkiezingsproces krijgen of als misleidende informatie over partijen en kandidaten het stemgedrag beïnvloedt.

Melden is belangrijk

Meld misbruik en vermoeden van beïnvloeding bij de IBD. De IBD kan op basis van meldingen andere gemeenten waarschuwen. Gemeenten kunnen daarnaast **online aangifte doen bij de politie** bij (vermoedens van) misbruik of beïnvloeding.

<https://www.politie.nl/aangifte-of-melding-doen/meldformulier.html?sid=540b564d-0f4e-49f0-8a14-49c442d8e0c1>

Procesinrichting

Integriteit van het kiezersbestand

Het aanmaken van kieslijsten en stembiljetten dient te gebeuren op een wijze die de integriteit van het bestand waarborgt. Gemeenten hebben hierover afspraken met de leverancier van stembiljetten. De IBD onderhoudt tevens contact met de leverancier over het verloop van deze processen en mogelijke problemen rondom kieslijsten en stembiljetten.

Het gebruik van ondersteunende software

De instructies en **richtlijnen voor het gebruik van OSV2020** staan in de voorwaarden voor gebruik op de website van de Kiesraad.

<https://www.kiesraad.nl/adviezen-en-publicaties/formulieren/2020/10/5/voorwaarden-voor-gebruik-osv2020>

Het gebruik van aanvullende apps

Een aantal gemeenten gebruikt apps om, aanvullend aan de handmatige telling en verificatie, de stemmen te tellen en de opkomst te meten. De IBD raadt in verband met deze apps het volgende aan:

- Gebruik de app op een apparaat waarvoor software-updates beschikbaar zijn;
- Zorg dat het apparaat is bijgewerkt naar de meest recente officiële softwareversie van de fabrikant;
- Neem technische maatregelen om te zorgen dat het apparaat alleen verbinding kan maken met noodzakelijke diensten. Blokkeer toegang tot de rest van het internet;
- Beveilig het apparaat met een sterk wachtwoord en stel dit alleen beschikbaar aan de voorzitter van het stembureau;
- Laat het apparaat in geen geval onbeheerd achter;
- Onthoud dat de handmatige telling en de verificatie daarop leidend zijn bij het vaststellen van de einduitslag.

Algemene adviezen voor de gemeentelijke CISO

- **Treed in contact met de lokale organisator van de verkiezingen en zorg dat deze u weet te vinden in geval van vragen over informatiebeveiliging en/of kwetsbaarheden rondom de verkiezingen.**
- **Wees beschikbaar en bereikbaar voor vragen in verband met informatiebeveiliging rondom de verkiezingen.**
- **Meld gevallen van ongewenste beïnvloeding bij de IBD en bij de relevante (sociale) media en doe waar nodig aangifte bij de politie.**
- **Meld kwetsbaarheden en incidenten aan de IBD.**

Vragen of meldingen?

070 204 55 11
info@IBDgemeenten.nl

De IBD kan 24 uur per dag worden benaderd voor spoedeisende vragen en meldingen.